Ο Βοριάς του Δεκαπενταυγούστου (Φώτης Κόντογλου)

Categories : ΑΝΕΠΙΚΑΙΡΑ

Date : 13 Αυγούστου, 2025

Ο κυρ – Βοριάς παράγγειλε ούλων των καραβιώνε:
«*Καράβια π' αρμενίζετε, κάτεργα που κινάτε,*
εμπάτε στα λιμάνια σας, γιατί θε να φυσήξω!»

Έργο Κωνσταντίνου Μαλέα

Αυτά τα λέγει ο κυρ – Βοριάς άμα είναι θυμωμένος τον χειμώνα. Μα το καλοκαίρι είναι στα καλά του κ’ είναι ήμερος και χαρούμενος. Φυσά και δροσίζεται η πλάση, λαμποκοπά ο ήλιος, κ’ οι θάλασσές μας μοσκοβολάνε. Γεμίζουνε τα πέλαγα αφρισμένα κύματα, που τα σαλαγά σαν πρόβατο ο παλληκαράς ο τσομπάνος, ο κυρ – Βοριάς. Οι αφροί πλεύουνε απάνω στα μαβιά νερά, που αναταράζουνται με βουή και ρεματίζουνε ανάμεσα στις στεριές και στα νησιά.

Περνάνε κάμποσες μέρες δίχως να φυσά πνοή από πουθενά, κ’ η κάψα τα πλακώνει όλα, τη στεριά, τη θάλασσα, κι όσα ζούνε στην πλάση κάθουνται λαχανιασμένα και βουβά, λες κ’ έπαψε η ζωή. Μα άξαφνα σηκώνεται ο αγέρας από τον βορά και δροσίζει τον κόσμο, κ’ η πλάση ξαναζωντανεύει κ’ οι καρδιές ανασταίνουνται. Τα φύλλα των δέντρων σαλεύουνε δυνατά, τα κλωνιά κουνιούνται σαν να χορεύουνε, τ’ αγριοχόρταρα μοσκοβολάνε, οι πέτρες δροσίζουνται, οι πετεινοί κράζουνε με χαρά μεγάλη, οι σκύλοι βάζουνε τη γλώσσα τους μέσα στο στόμα τους και τρέχουνε από δω κι από κει, τα βουνά καθαρίζουνε από τη ζεστή αντάρα που τά ‘πνιγε και γίνουνται μαβιά σαν να ‘ναι μέσα στο νερό, οι άνθρωποι γίνουνται χαρούμενοι και καλόκαρδοι.

Ανίσως και βρίσκεται απάνω σε καμιά ράχη κοντά στη θάλασσα, ακούς νά ‘ρχεται από πέρα, από τη βορινή μεριά του πελάγου, μια μακρινή βουή, που ολοένα δυναμώνει, και νιώθεις μια γλυκιά δροσιά από το πρώτο φύσημα τ’ αγεριού. Αυτό το θαλασσινό τ’ αγέρι και πεθαμένον ανασταίνει! Γυρίζεις και κοιτάζεις κατά τον βοριά, και βλέπεις πως η θάλασσα σκουραίνει κατά κείνο το μέρος, και σιγά – σιγά απλώνει αυτή η γαλαζάδα απάνω στο σταχτί πέλαγο και κάνει ρέματα που μοιάζουνε σαν ποτάμια. Πέρα, κατά κει που κίνησε ο αγέρας, ξεχωρίζεις πως η θάλασσα έπιασε ν’ αφρίζει. Όσα καΐκια βρεθήκανε σε κείνο το μέρος, φουσκώνουνε τα πανιά τους κι αρμενίζουνε γλήγορα, σε καιρό που τ’ άλλα πλεούμενα, που είναι παραδώ, στέκουνται απάνω στο νερό σαν κοιμισμένα, με τα πανιά κρεμάμενα στ’ άλμπουρα. Μα δεν περνά πολλή ώρα, κι ο αγέρας τα προφταίνει κι αυτά, και γεμίζει τα πανιά τους και παίρνουνε δρόμο καμαρωτά, σαν τ’ άλογα που τα σπιρούνισε ο καβαλάρης και τα τρέχουνε χλιμιντρίζοντας.

Έργο Κωνσταντίνου Μαλέα

Τι έμορφο που είναι το πέλαγο τούτη την ώρα! Σε λίγο ο αγέρας φυσά στα γεμάτα. Όλο το πέλαγο γίνηκε γαλανό και δροσερό. Τ’ αφρισμένα κύματα πληθύνανε, γεμίσανε το πέλαγο πέρα ως πέρα, κι ολοένα πυκνώνουνε κι ασπρίζουνε πιο πολύ οι κορφές τους, και σπρώχνει τό ‘να τ’ άλλο και κατεβαίνουνε κατά τη νοτιά. Όπου πέσει το μάτι σου βλέπεις άσπρα πρόβατα, μακριά στ’ ανοιχτά, κοντύτερα πίσω από τα νησιά κι από τους κάβους. Κάτω από τη ράχη που κάθεσαι, ο γιαλός γέμισε

αφρούς από τις θάλασσες που χτυπάνε απάνω στα βράχια και στα χαλίκια. Μοσκοβολά ο αγέρας από τη δροσερή αρμύρα. Δυο – τρεις γλάροι κόβουνε βόλτες και βουτάνε στα νερά σαν να πανηγυρίζουνε. Από πίσω σου, τραβάνε τα νερά κατά κάτω, κατά τη νοτιά, εκεί που είναι το πέλαγο κοιμισμένο, γιατί δεν έφταξε ακόμα ως εκεί ο κυρ – Βοριάς ο βασιλέας.

Από την αντικρινή στεριά έρχεται μια μπρατσέρα, για να πάρει βόλτα κοντά στη στεριά που κάθουμαι. Έχει βάλει πλώρη στον κάβο που είναι μπροστά μου, κι ορτσάρει για να τον καβατζάρει και να ξεμπουκάρει στ’ ανοιχτά. Μα ο αγέρας δεν την παίρνει και τα δίνει γεμάτα για να πάρει βόλτα, από σταβέντο από τον κάβο. Κατεβαίνει με τα πανιά φουσκωμένα, σκαμπανεβάζοντας και σκίζοντας τη θάλασσα με τον θαλασσομάχο, μπαταρισμένη μέχρι την κουβέρτα. Η γερή σκάφη της αμπώχνει τα νερά γύρω της και περνά με δόξα μέσα στους αφρούς. Οι θάλασσες χτυπάνε τη μάσκα της, και ραντίζουνε την κουβέρτα, πηδώντας ψηλά σαν σιντριβάνι. Αρμενίζει σαλτάροντας βαριά απ’ τό ΄να κύμα στ’ άλλο, κι ανεβοκατεβάζει το μπαστούνι της με τον φλόκο και τον κόντρα φλόκο μουσκεμένον από τ’ αρμυρό νερό. Τέτοια μεγαλοπρέπεια δεν είχε μηδέ ο Μέγ’ – Αλέξανδρος! Όσο έρχεται κοντύτερα, ακούγεται μέσα στο βόγγημα του πελάγου τ’ ανατάραγμα του νερού που παφλάζει γύρω στο καΐκι. Σε λίγο βρίσκεται κοντά στον κάβο, κι όπως κοιτάζω από ψηλά, βλέπω την κουβέρτα, τους ανθρώπους, τον καπετάνιο στο τιμόνι, και τον σκύλο που στέκεται στην πλώρη και γαβγίζει κατά τη στεριά, χωρίς ν’ ακούγεται μέσα στην αντάρα της θάλασσας.

Για μια στιγμή η μπρατσέρα δίνει δρόμο σκίζοντας τα νερά σαν δελφίνι, κ’ ύστερα παίρνει βόλτα. Τα πανιά μπατάρουνε σαν τις φτερούγες του πουλιού που φτεροκοπά, το καΐκι σκαμπανεβάζει, κωλώνει δυο – τρεις οργυιές, κ’ ύστερα παίρνουνε αγέρα οι φλόκοι, βάζει μπάντα από την άλλη μεριά και δίνει πάλι δρόμο, σκαμπανεβάζοντας με το μπαστούνι κατά την αντικρινή στεριά. Το νερό βράζει κι αφρίζει ανάμεσα στα βελόνια του τιμονιού, τα πανιά είναι φουσκωμένα, μόνο το πίσω τρέμει ακόμα κοντά στη ράντα. Η φελούκα είναι δεμένη από πίσω από τη μπρατσέρα και τρέχει βιαστικά σαν φοβισμένη. Σε λίγο το καΐκι βρίσκεται μακριά, ανοιχτά στο πέλαγο, κι ως να ρίξω μια ματιά εδώ κ’ εκεί, φαίνεται πια σαν μικρή βάρκα.
Κατεβαίνω στην ακροθαλασσιά. Οι θάλασσες χτυπάνε με βρόντο στις πέτρες κ’ οι αφροί με ραντίζουνε. Η αρμύρα γεμίζει τον αγέρα σαν αψύ πιοτό. Το πέλαγο χαμήλωσε από δω που το βλέπω. Το ‘να κύμα έρχεται πίσω από τ’ άλλο και σηκώνει την άσπρη κεφαλή του. Τα φύκια στοιβιάζουνται στην ακρογιαλιά, κι ο άνεμος τ’ ανεμίζει σαν να ‘ναι μαλλιά. Κάθε τόσο φτάνει στη στεριά καμιά θάλασσα πιο θυμωμένη και πιο μεγάλη από τις άλλες, σαν κριάρι ανάμεσα στα πρόβατα, και ρίχνεται απάνω στον βράχο και σκορπά με βόγγο. Από την άβυσσο ανεβαίνει ένα μυστήριο, μ’ όλο που λάμπει ο ήλιος. Τώρα πια έχει φτιάξει παντού ο βοριάς, κι όλη η πλάση θαρρείς πως πανηγυρίζει. Τα καράβια αρμενίζουνε γλήγορα, με τα πανιά φουσκωμένα από τον αγέρα, και διασταυρώνουνε τό ‘να τ’ άλλο. Άλλα πάνε

καταπάνω στον καιρό, άλλα δευτερόπριμα, άλλα κατάπριμα. Κοντά στις στεριές βλέπεις και καμιά βαρκούλα με το πανάκι, που τσαλαβουτά σαν πάπια.

Στ' ακροθαλάσσι είναι ένα **ρημοκκλήσι**. Το κύμα χτυπά στα θαμέλια του, ραντίζει τη χιβάδα στ' Άγιο Βήμα, και δυο βάρκες πού 'ναι τραβηγμένες όξω, γεμάτες φύκια. Μπαίνω μέσα στην εκκλησιά και κάνω τον σταυρό μου. Τα παλιά κονίσματα στέκουνται από πολλά χρόνια στο εικονοστάσι, πού 'ναι καρφωμένο με ξύλινες καβίλιες. Ο Άγιος Νικόλας κάθεται στο θρονί του, ταπεινός και καλοκάγαθος, ντυμένος με τα δεσποτικά του, με κοντά γένια, ηλιοψημένος σαν θαλασσινός. Με τό 'να χέρι του βλογά τον κόσμο και με τ' άλλο βαστά ανοιχτό το Ευαγγέλιο που γράφει: «*Δεύτε πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι καγώ αναπαύσω υμάς*». Στο κόνισμά του είναι ζωγραφισμένο στο κάτω μέρος ένα θαύμα που έκανε:
Ένα καράβι παλεύει με τα κύματα κ' η θάλασσα το καταπίνει, αστροπελάκια πέφτουνε, δαιμόνια είναι σκαλωμένα στις σκαλιέρες, κ' οι ναυτικοί, με σαλβάρια και με φέσια, παρακαλούνε τον Άγιο, που φανερώνεται μέσ' από τα σύννεφα και τους βλογά. Πλάγι σ' αυτή την ιστορία είναι ζωγραφισμένη μιαν άλλη, που παριστάνει τη θάλασσα ήσυχη σαν γυαλί, και το καράβι είναι απείραχτο, φουνταρισμένο κοντά σε μια στεριά μ' ένα ρημοκκλήσι, κ' οι θαλασσινοί είναι γονατισμένοι και κάνουμε τον σταυρό τους. Κατά τα φαινόμενα, εκείνο το ζωγραφισμένο ρημοκκλήσι θα 'ναι τούτο το ίδιο, κι ο καπετάνιος θα παράγγειλε το κόνισμα του Άγιου Νικόλα, κ' είπε στον αγιογράφο να ιστορήσει το θαύμα που έκανε στις 21 Νοεμβρίου 1786.

Απ' όξω ακούγεται η ταραχή της θάλασσας. Ο βοριάς βουΐζει στην ξυλένια σκεπή σαν να βαστά το ίσο στον ψάλτη. Χωρίς να το καταλάβω, αρχίζω και ψέλνω με σιγανή φωνή το έμορφο τροπάρι τ' Άγιου Νικόλα:

«Κανόνα πίστεως και εικόνα πραότητος, εγκρατείας
διδάσκαλον ανέδειξέ σε τη ποίμνη σου η των πραγμάτων
αλήθεια. Δια τούτο εκτήσω τη ταπεινώσει τα υψηλά,
τη πτωχεία τα πλούσια, πάτερ ιεράρχα Νικόλαε. Πρέσβευε
Χριστώ τω Θεώ σωθήναι τας ψυχάς ημών.»

Ύστερα βγαίνω όξω και μαζεύω λίγα ξερόχορτα, τ' ανάβω μέσα σ' ένα χωματένιο θυμιατήρι, και θυμιάζω με λίγο λιβάνι, που ηύρα στη θυρίδα της Προσκομιδής.

Κάθουμαι κάμποση ώρα σ' ένα στασίδι, κι ακούγω τον αγέρα που βουΐζει και τραβά το ίσο, χωρίς να ψέλνει κανένας. Ο Άγιος Νικόλαος με κοιτάζει με την ήμερη ματιά του, καθισμένος στο θρονί του, με το Ευαγγέλιο ακουμπισμένο στο γόνατό του, με το επιγονάτιο, με τα μικρά ποδάρια του ακουμπισμένα στο υποπόδιο. Στη διπλανή θυρίδα κάθεται η Παναγία Οδηγήτρια, συλλογισμένη, πικραμένη, και βαστά στην αγκαλιά της τον Χριστό που βλογά τον κόσμο. Από την άλλη μεριά της Ωραίας Πύλης στέκεται ο Χριστός, τριάντα χρονών, με πρόσωπο ευσπλαχνικό, με λίγα γένια, με

μικρό μουστάκι, σαν θαλασσινός και κείνος, απλός, και βαστά το Ευαγγέλιο που γράφει: «*Εγώ ειμί η ανάστασις και η ζωή*». Στη διπλανή θυρίδα στέκεται ο Πρόδρομος, νηστεμένος, με μαλλιά αχτένιστα, ηλιοψημένος, δείχνοντας τον Χριστό και λέγοντας βουβά τα λόγια που 'ναι γραμμένα σ' ένα χαρτί που βαστά με τ' άλλο χέρι: «*Ίδε ο αμνός του Θεού*».
Κάνω πάλι το σταυρό μου και βγαίνω όξω. Όλη η πλάση πανηγυρίζει. Μοσκοβολούνε οι σκίνοι. Ο κυρ – Βοριάς σαλαγά τ' άσπρα τα πρόβατά του, που γεμίζουνε το πέλαγο και περπατάνε όπου γυρίσεις και τηράξεις. Καράβια και καΐκια αρμενίζουνε ανάμεσα σ' αυτά τα πρόβατα και στα κριάρια, δροσολογημένα από το μελτέμι του Δεκαπενταύγουστου. Ήμερος καιρός, ήμερη πλάση, όλα ήμερα στον αγιασμένο μου τόπο, «*εικόνα πραότητος*», σαν τον Άγιο Νικόλα, όλα φτωχά κι απλά, μα πλούσια, «***τη πτωχεία τα πλούσια***».

(Από το βιβλίο: Το Αϊβαλί η πατρίδα μου, του Φώτη Κόντογλου. Εκδόσεις: Άγκυρα. Αθήνα, Μάιος του 2009)

(Πηγή ψηφ. κειμένου: orp.gr*, Η/Υ επιμέλεια Σοφίας Μερκούρη. Πηγή εικόνων: Περιοδικό "Πειραϊκή Εκκλησία", Ιούνιος 2025)*